

Omveje

Forundringsparathed er afgørende for, om man får noget ud af at gå på omveje

Dorthe Bendtsen

dimitterede fra afdelingen i 1998 med et afgangprojekt med in-fill i Bogotá, Colombia, baseret på analyser af den spanske kolonitids by- og bygningsstrukturer. Hun har derefter arbejdet med bygningsbevaring, kulturarv, arkitektur og formidling hos Arkitektfirmaet H. Thule Hansen, i Kulturarvsstyrelsen, hos Bygningskultur Danmark og på biblioteket på Kunstakademiets Arkitektskole. I 2013 har hun etableret egen virksomhed, Racconto, med fokus på formidling af arkitektur og kunst samt konsulentarbejde inden for bygningsbevaring, f.eks. SAVE-registreringer. Er optaget i Dansk Journalistforbund og bliver i 2014 BA i kunsthistorie. Er aktiv i frivilligt, fagligt arbejde, pt. for Pro Venezia Danimarca og for Forum, hvor hun i 2006 blev bestyrelsesmedlem og siden 2007 har været sekretær.

»[...] Two roads diverged in a wood, and I –
I took the one less traveled by,
And that has made all the difference.«
Robert Frost, »The Road Not Taken«, 1920

Jeg hylder princippet om at gå på omveje. Både konkret og i overført betydning. Jeg holder af at gå, og kommer jeg forbi en knold, skal jeg op på den. Herfra er der udsyn; jeg kan få overblik over, hvor jeg er, og, måske, hvor jeg skal hen. Er der en sidevej, skal den udforskes; hvem ved, hvad der gemmer sig af overraskelser, nye spor at opdage og, måske, at følge. At gå på omveje er for mig at gå på opdagelse og følge sin nysgerrighed og videbegærlighed. Det er også at afsøge mulige veje for at kunne danne sig viden om et givent sted eller emne og derudfra en kvalificeret mening. At gå på omveje er ikke kun noget, jeg dyrker personligt, men i høj grad også fagligt. Og evnen til at opdage og udforske dem har jeg bl.a. fået på Afd. O.

At vælge sin vej

Faktisk var det slet ikke arkitekt, jeg ville være. I mit barndomshjem holdt vi tidsskriftet *Skalk* med den sigende undertitel *Nyt om gammelt*, og jeg sad klistret til TV-skærmen, når Piet van Deurs tonede frem og med sin dybe stemme spurgte quizdeltagerne: Hvad er det? – og bad om bud på tid, sted og anvendelse for den arkæologiske genstand, det drejede sig om. Det handlede om at gå på opdagelse i historien og om at aflæse fortidens fortællinger ud fra dens spor i nutiden. Arkæolog – det var dét, jeg skulle være, når jeg blev stor. Sådan blev det ikke.

I gymnasiet var jeg stadig meget interesseret i historie og i oldtidskundskab, hvor jeg for første gang

hørte om græske templer og søjleordner. Men jeg kunne også rigtig godt lide at skrive stil og begyndte at tænke, at jeg også kunne blive journalist og følge (for)tidens spor med ord. Og det at have et pressekort var det sejeste i hele verden, syntes jeg. Det var journalist, jeg skulle være! Men sådan blev det ikke.

Senere blev jeg piccoline på en tegnestue. Jeg syntes godt om det kreative miljø, og da jeg så en aksonometri af et byområde med gamle huse, var jeg klar over, at det var dén vej, jeg ville gå. Jeg blev fanget af den tegning, der på forunderlig vis overbeviste mig om, at historiske huse og byområder havde noget vigtigt at fortælle os og bidrage med i vores samfund og vores liv i det hele taget. Her var der noget at bygge videre på. Arkitekt ville jeg være, sådan blev det, og det blev på Arkitektskolen Aarhus.

At lære at se

Arkitektskolen gav mig et særligt forhold til rundbatter! Jeg kan ikke se en mark med rundbatter uden at tænke på mine første år på skolen. Og på Nils-Ole Lund. Den allerførste dag holdt Nils-Ole Lund en velkomstforelæsning for os nye studerende. Af alle de ting, han fortalte os, kan jeg kun huske én: At vi efter et stykke tid på arkitektskolen ville komme til at se på en særlig måde, og at vi derefter aldrig igen ville kunne se som før. Det forstod jeg ikke noget af den dag, men jeg husker tydeligt det øjeblik, det gik op for mig, at jeg faktisk havde lært at se på en anden måde end før. Jeg sad i toget og kiggede ud af vinduet på en mark – jeg så en flade med nogle rundagtige former på, hvor jeg før kun ville have set en mark med rundbatter. Jeg havde nu lært at se og opfatte rumligt og ikke blot vidensbaseret. Det var en revolution. Og Nils-Ole Lund fik ret.

At se og opfatte ting og steder rumligt behøver ikke tage lang tid; det kan ske på et øjeblik, når man passerer forbi. Men grunduddannelsen, som dengang optog de første to år, før man skulle specialisere sig på en afdeling, introducerede mig også til en anden måde at se på, som kræver tid. På en studietur til Plomari på Lesbos skulle vi lære at tegne og male akvarel på den arkitektagtige måde. Det kræver, at man ser grundigt på det, man har med at gøre, og dét kræver tid og ro til fordybelse.

Jeg havde nu lært en hel del om at se. Jeg havde også lært andre ting, men jeg følte mig nu noget famlende over for arkitektfaget, da vi skulle vælge afdeling. Men da jeg fik præsenteret Afdeling for Restaurering, By- og Bygningspleje, var der nogle ting, der faldt på plads. Her, viste det sig, kunne jeg ad omveje både blive arkitekt og arkæolog og journalist! Eller sådan da, i hvert fald.

At følge et spor

Udover den rumlige opfattelse og den arkitektoniske formgivning, det skabende og kunstneriske arbejde, som jo gælder for alle arkitekter, tilbød Afd. O noget meget konkret at forholde sig til; både i forhold til det fysiske udgangspunkt: eksisterende byer og bygninger, og til den metode, de skal undersøges og vurderes med. Vi lærte at se endnu mere detaljeret, end akvarellerne havde krævet, ved at skulle registrere og måle op. De uge- eller månedlange ophold, hvor vi skulle lave byanalyser og bygningsundersøgelser i ukendt land, var udfordringer i at anvende alt det,

vi havde lært. Vi skulle udføre bygningsarkæologi, gå på opdagelse efter spor og researche, læse kilder og så at sige interviewe vores sted eller bygning for at komme hele vejen rundt – i både konkret og overført betydning. Og vi lærte at formidle det, vi fandt ud af, i tegninger, analyser og rapporter, som kom til at danne grundlag for formgivningen. Her blev konkret viden forenet med noget skabende og noget sanseligt.

Og synssansen er forresten slet ikke den eneste sans, der kommer i spil. Vi lytter, når vi banker let på pudsens for at høre, om der skulle gemme sig et hulrum bagved. Vi føler på mørtelens beskaffenhed, og vi lader fingrene løbe hen over muren for at se, om det er kalk, der smitter af. Vi indsnuser luften i et rum og kan lugte, om det er fugtigt. Jeg har sågar hørt om én, der sætter tungen på en tømmerstolpe for at smage, om der er råd i den!

På afdelingen var fortiden og dens spor vigtige, ikke blot at afdække og forstå, men også at tage udgangspunkt i og lade sig inspirere af i vores egen tid. Og ikke mindst at gøre det med respekt. Vores forfædre har haft deres drømme – og nogle virkelig-gjorde disse drømme i byer, bygninger og haver. De byggede deres huse i tidens stil, for at de skulle være smukke. De plantede alléer, som de aldrig selv ville få at se i fuldt udvokset udgave. De brugte materialer, der kunne holde i hundreder af år. De byggede for sig selv, for egen nytte og glæde og prestige, men de byggede mere eller mindre bevidst også for os. Deres drømme har vi glæde af i dag, og dem kan vi bruge vores faglighed til at tyde og nyde.

»[...] dyrene deles i: a/dem, der tilhører Kejseren, b/balsamerede dyr, c/tamme dyr, d/pattegrisene, e/havfruerne, f/fabeldyrene, g/løse hunde, h/indbefattede i denne klassifikation, i/ dem, der tår sig som gale, j/ dem, der ikke kan tælles, k/dem, der er tegnet med en meget spids kamelhårspen, l/et cetera, m/dem, der netop har knust krukken, n/dem, der på afstand ligner fluer.«

Michel Foucault refererer i forordet til originaludgaven af *Ordene og tingene* til Jorge Luis Borges, der i én af sine tekster skriver om et (fiktivt) kinesisk opslagsværk, hvor dyrene inddeles i disse kategorier. Jeg holder meget af denne klassificering. Den er fantasifuldt underholdende og meget tankevækkende.

Foucault skriver: »I forundringen over denne taksonomi, er det, vi forstår med et sæt, det, der ved hjælp af fabeln antydes for os som en anden tankemådes eksotiske charme, det er vores egen tankemådes grænse: den nøgne umulighed af at tænke dette.«

Tid til forundring

At nyde kan de fleste. At tyde kræver kendskab til stedet og stoffet og viljen til at fordybe sig i det. Og her var og er noget af det vigtigste på afdelingen ikke blot metoden, men tilgangen. En insisteren på at opsøge, afsøge og undersøge for at kunne træffe beslutninger, man kan argumentere for. En lyst til og et krav om at gå på omveje – at gå i dybden og at gøre det med både eksisterende viden og åbent sind, så der er plads til forundring og valg af nye veje, hvis de gamle viser sig at ende blindt eller føre forkerte steder hen; *forundringsparathed* er afgørende for, om man får noget ud af at gå på omveje – om man får øje på nye ting på sin vej eller ser gængse tankegange i et nyt lys. Omveje fører ikke nødvendigvis til ny viden og andre tolkninger. Muligvis når man tilbage til sit udgangspunkt, men altid, vil jeg hævde, klogere og med større viden end før og dermed bedre rustet til at tage beslutninger om det, man nu skal, og ikke mindst til at argumentere for baggrunden for dem – og for det meste er man ovenikøbet godt underholdt undervejs!

Sammen at være

De mange ophold væk fra skolen har også givet andet end faglig erfaring. Vi lærte at samarbejde, og i

min tid på afdelingen lærte vi det i det tidligere DDR. Vi tilbragte adskillige uger med opmåling og bygningsarkæologi i gamle huse i Stralsund og i Görlitz, hvor vi også kom tilbage for at lave byanalyser. Året efter var jeg i Görlitz igen; flere måneder i et gammelt *Hallenhaus*, hvor decembervinden peb ind gennem vinduerne, mens vores lille gruppe knoklede løs med snor og målebånd, lod og vinkelspejl – og Bosch-hammer. Klarede man det uden at give op og miste modet (definitivt), så kan man klare det meste! Og vi klarede det, for det var jo dybt fascinerende at få lov at arbejde i så autentiske bygninger og omgivelser. Det gav indsigt at skulle lære sit sted og sin bygning indgående at kende, det gav spænding, når et søgespor afslørede en tilmuret niche, det gav udholdenhed at være tvunget til at blive ved – både praktisk for at nå det hele inden hjemrejsen, fagligt for at have et ordentligt grundlag at arbejde videre med og mentalt, når man frøs og havde *Schnul* overalt, når de andre i gruppen var super-irriterende, og når man havde fået seriøst nok af Lebertopf og Schnitzel. Det kendskab til hinanden, både fagligt og personligt, er svært at opnå på andre måder. Det var heldigvis også festligt og fornøjeligt, og venner er vi stadig – udover at være fagfæller, samarbejdspartnere og gode konkurrenter.

Den rosenrøde historie vil nu fortælle, at jeg aldrig har fortrudt valget af Afd. O. Men det gjorde

jeg undervejs – flere gange. Selv om studietiden var usædvanligt spændende og sjov, så var den også hård. Nogle gik ud, andre gik ned. Grænser blev rykket, men nogle gange også overtrådt. Men hvis ikke man går til yderligheder, så er der ingen grund til at gå, har Asger Jorn sagt, og det er en provokerende, men inspirerende tilgang, synes jeg. Det er blot lidt lettere at forstå meningen med yderlighedernes, eller omvejenes, relevans, når man kommer på afstand af dem. Jeg selv måtte holde orlov et par gange og tilbragte også et helt år ekstra på en anden afdeling. Men hver gang kom Afd. O's fagområde og tilgang alligevel snigende, og efter disse omveje vendte jeg tilbage til afdelingen og lavede mit afgangsprøveprojekt dér. Og det har jeg ikke fortrudt!

Arkitekturfortællinger

Jeg havde ingen faste forestillinger om, hvad jeg skulle eller ville efter afgang. Min første projektsættelse var på en restaureringstegnestue, og det føltes som en udmærket retning. Men det var én af de perioder, hvor det var meget svært at finde fodfæste i tegnestueverdenen, så jeg gik mere eller mindre bevidst andre veje, som i dag virker lige så rigtige. Genstanden eller emnet, man arbejder med, kan jo være mange forskellige ting, men fremgangsmåden, processen, metoden, tilgangen – *enzymet*, om man vil – som vi har lært på afdelingen, kan bruges i mange forskellige sammenhænge. Jeg har brugt det, vi

lærte, uanset om jeg skulle lave SAVE-registreringer, forberede en fredningsindstilling, arbejde fagpolitisk i foreningsregi eller formidle arkitektur, som jeg gør i dag. At jeg er gået formidlingsvejen har ikke været et bevidst valg fra begyndelsen, men virker set i bakspejlet heller ikke underligt. At tale med ejerne af fredede og bevaringsværdige huse og opnå enighed om de bærende bevaringsværdier kræver god kommunikation. At skrive myndighedsbreve, der er til at forstå, er vel en form for skribentvirksomhed. At indkøbe nye bøger til hylderne på et fagbibliotek er også en slags faglig formidling, fordi jeg som fagperson kan vælge nogle bøger, som andre faggrupper måske ikke ville kende til eller tænke på. Efterhånden blev formidlingen en decideret del af mit arbejde både i form af foredrag og skriftlige arbejder som høringssvar og artikler. Én af de første artikler, jeg fik trykt, handlede om fornuften i at bevare gamle bygninger. Den og jeg måtte tage til takke med en placering lige ved siden af kartoffelnoteringen i Landbrugsnyt. Det er heldigvis gået fremad både for interessen for fagområdet og for min publicering siden da!

Men selv om arkitektonisk kulturarv har fået langt større opmærksomhed end tidligere – det er endda sket, at en restaurering har fået 6 hjerter i Politiken! – så er én af fagområdets udfordringer stadig formidling – eller mangel på samme. Der er masser af viden og gode historier, der kan og bør fortælles, ikke blot i snævre fagkredse, men også til et bredere

publikum. Som arkitekter har vi prøvet kræfter med skitsering og formgivning, vi har forholdt os til rum og rumlige forløb, og selv om man ikke formgiver eller bygger, giver det en forståelse for rum, som man ikke nødvendigvis finder hos andre faggrupper. Det er ikke mig, der *skaber* rum, men jeg tror, at jeg kan opleve dem og beskrive dem på en særlig måde, fordi jeg er arkitekt. Og med viden og veneration i forhold til den arkitektoniske kulturarv kan jeg forhåbentlig føje de ekstra lag til fortællingen, som netop dét fagområde kan bidrage med.

Begejstring

Den uddannelse, vi har taget og fået på Arkitektskolen Aarhus og på Afd. O, kan føre mange veje hen. Mit faglige liv har været fyldt med omveje; både konkret og billedligt talt – både ønskede og opståede. Jeg har haft mine drømme og gjort mig mine tanker undervejs, men jeg har aldrig haft én fast idé om, hvad jeg skulle beskæftige mig med, og aldrig haft en karriereplan. Det er begejstringen og de muligheder, der heldigvis har budt sig, der har drevet mig både igennem studiet og i mit efterfølgende arbejdsliv, og jeg har undervejs ikke været bleg for at sige farvel til en fin titel og en god løn for at prøve noget andet, som jeg fandt større begejstring i. Det bunder, tror jeg, i en form for idealisme, som jeg deler med alle de restaureringsarkitekter, jeg kender. Vi har ikke blot en dyb interesse for og kærlighed til faget, men øn-

sket om at gøre en forskel, hvad enten det er ved en restaurering, en strategisk beslutning, uddeling af økonomisk støtte, foreningsarbejde, undervisning, udvikling af nye metoder eller ny viden eller ved at formidle denne viden og begejstring til andre.

Alt det kan vi dele til det årlige arrangement i Forum for Arkitektonisk Kulturarv. Det er et uvurderligt netværk, der ikke kun er skabt af nødvendighed og beregning, men opstår helt af sig selv qua den fælles begejstring, vi har for vores fag. Det er også medlemmer af Forum, der har fået idéen til denne bog. Og restaureringsarkitekter eller folk, der har været tilknyttet fagområdet, der har skrevet alle artiklerne. Grafikeren er for øvrigt også fra restaureringsafdelingen. Fotografen, der har taget billederne på skillebladene, kommer også fra Afd. O. Og slutredaktøren er mig. Man kan gå mange forskellige veje med det, vi har lært på afdelingen, den metode og den tilgang, vi har tilegnet os, det *enzym*, der har givet os noget helt særligt med i bagagen. I min bagage ligger der udover alt dette nu også det dér pressekort klar til at tage med mig ud på flere omveje!

